

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA’LIM VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining
FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo'yicha doktorlik
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.*

2.2023

**научно-теоретический, методический журнал
Издаётся с 2001 года**

Urganch – 2023

<https://buxdu.uz>

“ILM SARCHASHMALARI” ilmiy-nazariy, metodik jurnal

Bosh muharrir, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent **YO'LDOSHEV Ro'zimboy**

TAHRIR HAY'ATI:

ABDULLAYEV Bahrom, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
ABDULLAYEV Ravshanbek, tibbiyot fanlari doktori, professor (TATU UF),
ABDULLAYEV O'tkir, tarix fanlari doktori (UrDU),
ATADJANOV Ilxam, geografiya fanlari nomzodi, dotsent (UrDU),
ATAYEV Shokir, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, UrDU),
BERDIMUROTOVA Alima, falsafa fanlari doktori, professor (QDU),
DAVLETOV Sanjarbek, tarix fanlari doktori, professor (UrDU),
DO'SCHONOV Tangribergan, iqtisod fanlari doktori, professor (UrDU),
ERMETOVA Jamila, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (UrDU),
HAJIYEVA Maqsuda, falsafa fanlari doktori, professor (UrDU),
IBRAGIMOV Zafar, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (PhD, UrDU),
IMOMQULOV Sevdiyor, fizika-matematika fanlari doktori, professor (NavDPI),
JUMANAZAROV Doniyor, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
JUMANIYAZOV Maqsud, texnika fanlari doktori, professor (UrDU),
JUMANIYOZOV Otaboy, filologiya fanlari nomzodi, professor (UrDU),
KALANDAROV Aybek, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, mas'ul kotib, UrDU),
KAVALYAUSKAS Vidas, gumanitar fanlar doktori, professor (Litva universiteti),
NAVRUZOV Qurolboy, fizika-matematika fanlari doktori, professor (UrDU),
OTAMURODOV Sa'dulla, falsafa fanlari doktori, professor (Toshkent, Kimyo-texnologiya instituti),
PRIMOV Azamat, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (UrDU),
QUTLIYEV Uchqun, fizika-matematika fanlari doktori, professor (UrDU),
RUZMETOV Surojbek, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, UrDU),
RO'ZIYEV Erkinboy, pedagogika fanlari doktori, professor (UrDU),
SADULLAYEV Azimboy, fizika-matematika fanlari doktori, akademik (O'zMU),
SADULLAYEVA Nilufar Azimovna, filologiya fanlari doktori (O'zMU),
SALAYEV San'atbek, iqtisod fanlari doktori, professor (Xorazm viloyati hokimligi),
SALAYEVA Muxabbat Soburovna, pedagogika fanlari doktori (UrDU),
SATIPOV G'oiptazar, qishloq xo'jalik fanlari doktori, professor (UrDU),
XODJANIYOZOV Sardor, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (bosh muharrir o'rinbosari, UrDU),
YOQUBOV Jamoliddin, filologiya fanlari doktori, professor (O'zDJTU),
O'ROZBOYEV Abdulla, filologiya fanlari doktori (UrDU),
O'ROZBOYEV G'ayrat, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
G'AYIPOV Dilshod, filologiya fanlari doktori, dotsent (UrDU).

**JURNAL 2001-YILDAN CHIQA BOSHLAGAN•JURNAL
OYDA BIR MARTA NASHR QILINADI•2023 2(188)**

MUASSIS: Urganch davlat universiteti•Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida 2020-yil 11-
noyabrda ro'yxatdan o'tgan•**GUVOHNOMA № 1131.**

Andromaque

Dis-lui que de mon fils l'amour est assez fort...

Crois-tu que dans son coeur il ait juré sa mort ?

*L'amour peut-il si loin pousser sa barbarie?*¹ SCÈNE VIII. (p. 40)

Ma'nosi:

Unga o'g'limga mehrim juda kuchli ekanligini ayting...

Siz u qalbida o'z o'limiga qasam ichganiga ishonasizmi?

Sevgi o'zining manqurtligi bilan shu qadar uzoqlasha oladimi?

Yuqorida keltirilgan parchalarda Andromaxa obrazi farzandini himoya qilish uchun hech narsadan qaytmaydigan mehribon ona timsolida tasvirlangan. Uning uchun "o'g'li Astenaks Gektor va Troyadan qolgan yohiz yodgorlik", shu sababli u farzandining hayotini saqlab qolishi lozim, ammo buning uchun u yaqinlaridan judo qilgan, Troyani vayron qilgan, Gektorning o'limiga sababchi bo'lgan Pierrga turmushga chiqishga rozilik berishi kerak. Andromaxa esa hech qachon bunday bo'lishini xohlamaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. (éd. R.A.Carr, Société des Textes Français Modernes, 1977, p. 137–167). Pour les tragédies, voir Alcmeon ou la vengeance féminine d'Alexandre Hardy (publ. 1628).
2. (éd. S.Poli, Naples, Edizioni Scientifiche Italiane, 1995). Pour les tragédies, voir La Mort de Démétrius de Boyer (repr. 1660, publ. 1661) et Arsace de Prade (repr. 1662, publ. 1666).
3. Артамонов С.Д. История зарубежной литературы XVII–XVIII вв. Учебник для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз. и лит.», М., «Просвещение», 1978, с. 21 – 23; 86 – 141.
4. Racine Jean. Andromaque (1697). Tragédie Publiée par Gwénola, Ernest et Paul Fièvre, Septemb-re, 2015, p. 40.
5. Жан Расин. Трагедии. Л., «Наука», 1977, с. 409.

Sadikov Erkin Tursunovich (Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi; e-mail: sadikoverkin87@gmail.com)
INKORNI IFODALOVCHI NUTQ AKTLARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANING
AJRALMAS QISMI SIFATIDA O'QITISH

Annotatsiya. Kommunikativ kompetensiyada ijtimoiylik masalasi yetakchi o'rin tutadi. Tildan muvaffaqiyatli foydalanish uchun, albatta, lingvistik kompetensiyaning talaffuz me'yorlari, grammatika va lug'at kabi ko'nikmalarni imkon qadar teranroq o'zlashtirish talab etiladi. Ammo, bundan tashqari, ijtimoiy-lingvistik kompetensiya, suhbatni qanday boshlash va yakunlash, qanday va qachon xushmuomala bo'lish, odamlarga qay tariqa murojaat qilish kabi ijtimoiy-normativ bilimlar ham ahamiyatli hisoblanadi. Shu bilan birga, muloqot jarayonida o'zini qanday tutish, suhbatni samarali rivojlantirish, tushunmovchiliklardan qochish, ziddiyatlarning oldini olish, ma'lum bir holatlarda kompensatsiya qilish qobiliyatlari ham suhbatdoshlar uchun dolzarbdir.

Аннотация. Ведущую роль в коммуникативной компетенции играют социальные вопросы. Для успешного пользования языком нужно в совершенстве овладеть лингвистическими компетенциями, нормами произношения, грамматикой и словарем изучаемого языка. Однако, помимо этого немаловажную роль играют социально-лингвистические компетенции, умение как начать и закончить беседу, как обращаться к людям, как проявлять вежливость в общении. Вместе с тем, для собеседников актуально и то, что нужно знать, как держать себя в процессе общения, как плодотворно развивать беседу, избежать недопониманий, предотвратить острые углы в беседе и обладать в особых случаях способностью компенсировать недостатки.

Annotation. In communicative competence, the issue of sociality takes a leading place. In order to use the language successfully, it is necessary to master the pronunciation standards of linguistic competence, grammar and vocabulary skills as much as possible. But in addition, socio-linguistic competence, social-normative knowledge such as how to start and end a conversation, how and when to be polite, how to address people are also important. At the same time, how to behave during the communication process, effectively develop the conversation, avoid misunderstandings, prevent conflicts, and compensate in certain situations are also relevant for interlocutors.

Kalit so'zlar: pragmatika, nutq aktlari, inkorni ifodalovchi nutq aktlari, kommunikativ kompetensiya, tilshunoslik.

¹ Shu manba.

Ключевые слова: прагматика, речевые акты, речевые акты, выражающие возможности, коммуникативная компетенция, языкознание.

Key words: pragmatics, speech acts, speech acts expressing negation, communicative competence, linguistics.

Kommunikativ kompetensiyaning qonun-qoidalari hamda atamasi nutq aktlari nazariyasining maydonga chiqib kelishidan deyarli qirq yil o'tib amerikalik tilshunos Dell Slayms tomonidan ixchamroq talqinda ilm ommasiga taqdim etildi. Slayms o'zining nazariyasida tildan maqsadli va to'g'ri foydalanishning muhimligi xususida so'z yuritadi. Bugungi kunda tilshunoslarning antropologik, funksional tilshunoslik sohalarida tadqiqot olib borayotganlari ham kommunikativ kompetensiyaning keng qamrovli ekanligini e'tirof etmoqdalar.¹

Erkak va ayollarning muloqot qurishlari va muloqotga kirishishlari turlicha bo'lib, ikkala jins vakillari ham tildan foydalanganlarida dinamiklik xususiyati mavzularga nisbatan qarashlar, qiziqishlarning plyuralistik ekanligi bilan ajralib turadi. Odatda, ayollar ko'proq vaqtlarini kiyim-kechaklar, bolalar haqida gapirishga sarflasalar, erkaklardagi tematika mashinalar va sportni qamrab oladi. Mazkur tafovutlarni alohida tadqiq qilganda quyidagi tasnif muvofiqlashadi.

1. Ayollar muloqot jarayonida hayratlanish, zavqlanish holatlarini ko'proq his qiladilar, erkaklarda esa mazkur sohalar nisbatan kamroq uchraydi.

2. Ayollar narsa tanlashda sotib olayotgan xaridlarning farqini turli parametrlar asosida tahlil qiladilar, masalan, rang, mato, uslub, sifat, baho, chidamlilik, loyqililik belgilariga alohida e'tibor qaratadilar, qarama-qarshi jins vakillarida esa bu u qadar ko'p uchramaydi.

3. Qasam ichish, va'da berish hamda so'kinish aspektlaridan nutq aktlari sifatida foydalanish erkaklarda salmoqli bo'lsa, ayollarda bu sohalarida minimal ko'rsatkichlar uchraydi.

4. Ayollar erkaklarga nisbatan ko'proq so'roq gaplarni qo'llaydilar, ayniqsa, "It is fine, isn't it?" ("Bu yaxshi, shunday emasmi?") kabi tasdiq-inkor so'roqlardan muloqotning silsilasini ta'minlash uchun foydalanish holati odatiy hisoblanib, mazkur holatlarda ayollar e'tiborni tortishni, murojaatlari yuzasidan tasdiqni qabul qilib olishni xohlaydilar.

5. Muloqot jarayonida suhbatdoshining gapini bo'lish, to'xtatish esa ko'proq erkaklarga xos bo'lib, ayollarda bu jihatlar nisbatan kamroq uchraydi.

6. Muloqot jarayonida ayollar, imkon qadar, kooperativ diskursdan foydalanishga harakat qiladilar, shu tariqa, suhbatdoshlari bilan hamkorlikni, qo'llab-quvvatlashni yo'lga qo'yimoqchi bo'lalilar. Erkaklar ishlatadigan diskurs esa, aksariyat holatlarda, raqobat shaklida kechib, suhbatdoshlar jarayonga, voqea-hodisaga o'zlarining ta'sirlarini o'tkazishga urinadilar.

"Ijrochi fe'llar" ("Performance verbs") haqidagi qarashlarini shakllantirar ekan, Ostin so'zlarning ta'siridan kelib chiqib, ularning na tugallangan gap, na so'roq ekanligini e'tirof etib, so'zlarni-harakatlar sifatida obrazlashtiradi hamda o'z xulosasida ularni uzil-kesil "ijrochi fe'llar" deb hukm chiqaradi. Ijrochi fe'llarning xususiyatini tushunib olish uchun quyidagi to'rtta misolni tahlil qilib ko'ramiz.

A. I drive a white car.

B. I apologize.

C. I name this ship "The Titanic".

D. I bet you 100 dollars it will snow.

Sintaktik jihatdan ushbu gaplarni tahlil qiladigan bo'lsak, ulardagi quyidagi o'xshashliklarga guvoh bo'lamiz: mazkur gaplarning barchasi birinchi shaxs birlikda, darak shaklda, aniq nisbatda va hozirgi zamonada. Ammo pragmatik analiz bizga birinchi gapning qolgan uchta gapdan farqli ekanligini ko'rsatadi.

So'zlovchining "Men oq rangdagi mashinani haydayman" degan gapi aslida yuz foiz haqiqat bo'lmazligi mumkin deylik, haydovchining mashinasi qaymoqrang, oqimtir yoki sutsimon rangda bo'lishi, so'zlovchi esa uni shunchaki "oq" deb tasvirlagan bo'lishi mumkin. Deylik, tinglovchi so'zlovchining mashinasini ko'rib, "That is not true, your car is silver" ("Yo'q bu to'g'ri emas, mashinangiz kumush rang-ku") qabilida e'tiroz bildirishi mumkin. Ammo qolgan uchta gapga nisbatan boshqacharoq fikr bildirishga, ularni to'g'ri emasligini ta'kidlashning iloji yo'q. Aynan mazkur nuqtada Ostin ijrochi fe'llarning xususiyatini ochib bermoqchi bo'ladi: 2,3,4-gaplardagi fe'llar ijrochi fe'llar bo'lib, masalan, "I apologize" ("Men uzr so'rayman") bu gap tuzish uchun emas, aksincha fe'l orqali harakatni/vazifani ijro etish nazarda tutilayotganligi ravshanlashadi. Muloqotni amalga oshirish jarayonida nutq aktlarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etishi bilan birga, suhbatdoshlarning quyidagi pragmatik parametrlarini ham e'tiborga

¹ Bach K. (1999). The myth of conventional implicature. Linguistics and Philosophy, 22, p. 327–366.

olish lozim: jins, yosh, suhbatdoshlarning soni, ularning ijtimoiy holati, soʻzlashuvchilarning oʻzaro munosabati.

Inkorni ifodalovchi nutq aktlarini oʻqitish masalasi nozik va qiyin boʻlib, oʻqituvchilar dars jarayonida oʻquvchilarga qator hayotiy vaziyatlarni taqdim etish orqali buni amalga oshirishlari mumkin. Mazkur parametrlarni ochiqlash uchun bir qator dialoglarni tahlil etish zarurati tugʻiladi:

- 1) oʻqituvchi va talaba oʻrtasidagi muloqot;
- 2) ikki oʻsmir orasidagi dialog;
- 3) ota va oʻgʻil oʻrtasidagi suhbat;
- 4) nevaraning buvisi bilan uyushtirgan muloqoti;
- 5) rahbar tadbirkor va uning xodimi oʻrtasidagi dialog;
- 6) rahbar va uning kotibasi oʻrtasidagi suhbat.

Birinchi vaziyat. Russel: “Well, Brown, how did you get on with the fourth form?” – “Xoʻsh, Braun, toʻrtinchi sinfdagilar bilan qanday chiqishdingiz?”

Brown: “Eh, not very well. I had some troubles with the young Watkins. He asked a lot of ridiculous questions during the whole lesson and distracted the class’s attention”. – “Eh, unchalik yaxshi emas. Yosh Uotkins bilan bir qator muammolarga duch keldim. U dars paytida juda koʻp kulgili savollar soʻradi hamda boshqalarning diqqatini boʻldi”.

Russel: “Oh, he is not so bad, really, when, you know him as well as I do. But he is lazy and he had much rather play a fool than do any work in class. Am I right?”

– “Oh, yoʻq, u bunchalik yomon bola emas, ochigʻi, siz uni men bilganchilik bilsangiz, bu qarorga kelmas edingiz. Ammo uning yalqovligi hamda dars bilan bogʻliq hech narsa qilmay oʻyinqaroqlik qilishi – bu bor gap. Haqmanmi?”

Brown: “Yes, you are right, of course”. – “Ha, albatta, siz haqsiz”.

Ushbu dialogda ikki nafar suhbatdosh oʻzaro muloqot qurishmoqda, birinchisi Russel – katta yoshli, tajribali oʻqituvchi, ikkinchisi – talaba. Talaba amaliyot vazifasiga koʻra toʻrtinchi sinf oʻquvchilariga kirib dars oʻtadi. Suhbat aynan mazkur mashgʻulotning tahlili asosida shakllanadi. Ijtimoiy mavqega koʻra oʻqituvchining maqomi yuqoriroq. Tomonlar oʻrtasidagi muloqot doʻstona, shu tariqa rad etish kontekstida neytral tarzda amalga oshiriladi: “He is not bad, when you know him as well as I do”.

“U yomon emas, uni men bilganchilik bilsangiz ...”

Ikkinchi vaziyat. Elizabeth: “Oh, you are a cool swimmer. I have been glancing you for a while. Frankly speaking, that’s the most brilliant swan dive I have ever seen. Please, do it again!” – “Oh, siz zoʻr suzuvchi ekansiz. Sizni biroz muddatdan buyon kuzatib turibman. Ochigʻini aytsam, bu men umrim bino boʻlib koʻrgan eng ajoyib oqqush shoʻngʻishi. Iltimos, yana bir karra takrorlang!”

Arthur: “Oh, rubbish! You must be joking! I dive like an elephant”. – “Qoʻysangiz-chi, hazillashayapsiz, shekilli? Men xuddi fildek shoʻngʻiymen-ku”.

Ikki oʻsmir oʻrtasida kechgan ushbu dialogda suhbatdoshlarning oʻzaro tanish, tengdosh ekanliklarini anglash mumkin, bu esa ularning ijtimoiy mavqelari barobar ekanligidan dalolat beradi. Oʻzining replika – reaksiyada adresat yuqoridagilardan kelib chiqib, norasmiy turdagi inkorni ifodalaydi:

“Rubbish! You must be joking!” – “Qoʻysangchi! Hazillashayotgan boʻlsang kerak”.

Uchinchi vaziyat. Son: “Pa, let me go to the night club tonight?” – “Dada, bugun kechqurun tungi klubga borishimga ruxsat berasizmi?”

Father: “What? You are only fifteen. You are small. I don’t think that it is a really good idea”. – “Nima? Sen bor-yoʻgʻi oʻn beshdasan. Hali kichkinasan. Men buni juda yaxshi fikr deb oʻylamayman”.

Ota va oʻgʻil oʻrtasidagi dialogda, garchi tomonlar qon-qarindoshlardek doʻstona munosabatlarga ega boʻlsalar-da, otaning oʻgʻlining iltimosiga nisbatan qoʻllagan rad javobi murosasizlikni koʻrsatadi. Shu bilan birga, ijtimoiy mavqe ham teng emas, shunday boʻlishiga qaramay, ota oʻz javobida neytral shakldagi inkorni ifoda etadi:

“I don’t think that it is a really good idea!” – “Men buni juda yaxshi fikr deb oʻylamayman.”

Toʻrtinchi vaziyat. Granny: “Why are you so sad, Ben?” – “Nega bu qadar xomushsan, Ben?”

Ben: “You know I bother about my future. I want to be an artist but my mother wants me to enter the Foreign Languages Institute, What can I do?” – “Bilasizmi, men kelajagim borasida tashvishdaman. Men rassom boʻlishni istayman, ammo oyim meni xorijiy tillar institutiga kirishimni xohlaydilar. Nima qila olman axir?”

Granny: "She only wants to see her son safely settled in the future, she wants you to have a lot of money".—"U faqatgina o'g'lining kelajakda o'z o'rmini topib olishini istaydi, ko'p pul topishingni xohlaydi".

Ben: "Oh, I disagree with you. Money isn't everything. There are other things in the world to be considered".—"Oh, men sizning fikringizga qo'shila olmayman. Pul bu hamma narsa degani emas. Dunyoda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan boshqa narsalar ham bor".

Yuqoridagi dialog buvi hamda uning nevarasi o'rtasida kechadi. Tomonlarning munosabatlari do'stona, ijtimoiy mavqe teng emas, rad javobi neytral tarzda amalga oshiriladi:

"I disagree with you".—"Men sizning fikringizga qo'shilmayman".

Nevara buvisini xafa qilib qo'yamaslik uchun norasmiy tipdagi rad javobni qo'llamadi.

Beshinchi vaziyat. Rahbar tadbirkor hamda uning xodimi orasidagi suhbat quyidagicha shakllandi:

Mr.May: "When will these papers be ready?"—"Bu hujjatlar qachon tayyor bo'ladi?"

Witman: "I guess, tomorrow".—"Menimcha, ertaga".

Mr.May: "Tomorrow? What? Another day? Oh! Imagine it! Two days late already, and then tomorrow! Well, I hope by tomorrow you mean Wednesday, and not tomorrow's tomorrow, or some other absurd day that you have just thought of".—"Ertaga? Nima? Boshqa kun? Oh! Tasavvur qila olasanmi? O'zi ikki kun kechikdi, endi yana ertaga emish! Xo'p, ertaga deb siz Chorshanbani nazarda tutayapsiz, boshqa ertaning ertasini yoki yana qandaydir boshqa bo'lmag'ur o'ylab chiqarilgan kunni emas".

Rasmiy ruhda kechgan ushbu suhbatda rahbar ijtimoiy mavqe jihatidan xodimidan ustun, natijada bir tomonlama ziddiyatga moyillik ko'zga tashlanadi. Bu rahbarning hissiy- emotsional bo'yoqdagi inkor replikasida ham aks etadi.

Oltinchi vaziyat. Mr. Grey: "I'd like to invite you to a business party this evening. What do you think of it?"—"Bugun oqshomda sizni biznes ziyofatga taklif etmoqchiman. Bu haqida nima deb o'ylaysiz?"

Julia: "Sorry, I can't accept your invitation. I'll be busy".—"Uzr, sizning taklifingizni qabul qila olmayman. Band bo'laman".

Ikki hamkasbning ushbu muloqotida munosabatlar rasmiy va kasbiy xarakterga ega, ijtimoiy mavqeda ham tenglik kuzatiladi. Shu asnoda javob variantida qo'llanilgan inkor ham rasmiy.

"I can't accept your invitation."—"Taklifingizni qabul qila olmayman."

Shu tariqa suhbatdoshlarning yoshi, jinsi, ijtimoiy mavqei, soni hamda munosabatlari nutq aktlarining ijro etilishini belgilab beruvchi muhim pragmatik faktorlar hisoblanadi.

Ingliz madaniyatida so'zlashuv, muloqot qilish ham san'at darajasiga ko'tarilgan etiket qoidasi sifatida qaraladi. Odatda, inglizlar noroziliklarini qo'pol bo'lmagan shaklda, o'z fikr va mulohazalarini bahslashmaslik tamoyili nuqtai nazaridan ifoda etishga urinadilar. Quyidagi iboralarning nutqda juda ko'p marta ishlatilishi fikrimizni dalillashga xizmat qiladi.

1) "It is not the way I see".—"Men buni boshqacha talqin qilaman".

2) "I can't say that I share your point of view".—"Men sizning nuqtai nazaringiz bilan o'rtoqlasha olmayman, chamamda".

3) "I see things rather differently myself"—"Men bu borada boshqacha o'ylayman".

Norasmiy shakldagi inkorni inglizlar juda kam qo'llaydilar.

1) "Rubbish!—"Bo'lmag'ur, arzimasi!"

2) "Nonsense!"—"Hech narsa!"

3) "Are you joking?"—"Hazillashyapsizmi?"

Deylik, siz inglizlarni kechki ovqatga, bazm yoki ziyofatga taklif qilsangiz, ular to'g'ridan-to'g'ri rad javobini bermaydilar. Masalan, "I'd like you to go to my party today".—"Bugun men bilan bazmga borishingizni istardim".

"I'm sorry, I don't see any opportunity to accept your invitation. —"Afsusdaman, ammo sizning taklifingizni qabul qilish men uchun imkonsiz".

Xushmuomalalik fazilati inglizlarda bolaliklaridanoq singdirib borilishini e'tiborga oladigan bo'lsak, bu holat ingliz ijtimoiy hayoti uchun ommalashgan va qadriyatga aylangan aqidadir. Suhbat chog'ida faqat o'z manfaatlaridan kelib chiqib muloqot qilish asl inglizlarga yot bo'lgan tushuncha bo'lib, suh-

batdoshining ham shaxsiyati shu qadar hurmat qilinadi. Inglizlar suhbatdoshlarini tinglay oladilar, ammo bu ular doimo so‘zlovchining fikriga qo‘shiladilar degani emas¹.

“Perhaps, you are right, but, in my opinion, this skirt is too short.” – “Ehtimol, siz haqsiz, ammo mening nazdimda bu yubka juda kalta.

Ammo inglizlar shaxsiy masalalarda gapirishni u qadar yoqdirmaydilar hamda bu kabi muloqotdan qochishga harakat qiladilar.

“What is your monthly salary?” – “Oylik maoshingiz qancha?”

“I wouldn’t like to discuss this.” – “Men buni muhokama qilishni istamayman”.

Lingvo-madaniy hamda lingvo-geografik xatolarga yo‘l qo‘ymaslik, nizo hamda bahsli holatlarni keltirib chiqarmaslik, ayniqsa, suhbat qurayotgan ikki boshqa etnik guruh vakillarining asosiy maqsadlaridan biri bo‘lishi lozim.

References:

1. Bach K. (1999b). The myth of conventional implicature. *Linguistics and Philosophy*, 22, p. 327 – 366.
2. R.Mahan Taylor (Eds.). *Teaching pragmatics*. Washington DC Office of English Programs, U.S. Department of State. Retrieved May 30, 2014.
3. Kramsch C. (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
4. Rasulov Z.I., & Saidov K.S. (2022). Linguistic Economy as an Inseparable Law of Language Evolution. *Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 8–12. Retrieved from <http://www.conferenceseries.info/index.php/online/article/view/28>
5. Sadikov E. (2022). *Noval Teaching Technologies of Pragmatic Speech Acts*. Центр научных публикаций (buxdu.Uz), 25(25). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/8389
6. Sadikov E.T. (2021). Teaching pragmatic skills and abilities through activities. *ISJ Theoretical&Applied Science*, 11(103), p. 1139–1141.
7. Sadikov Erkin Tursunovich. (2021). IMPLEMENTING AND ASSESSING PRAGMATIC SPEECH ACT DIVERGENCES IN THE ESL CLASSROOM. *Eurasian Journal of Academic Research*, 1(9), 220–223. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/134>
8. *Speech Acts in Context*. Marina Sbisà. 2002, *Language & Communication* 22 (4), p. 421 – 436.

Berdiyeva Gulmira Aminovna (Buxoro Muhandislik-texnologiya instituti) BUXORO VOHASI TO‘G‘RISIDA XITOIY MANBALARIDA UCHRAYDIGAN BA‘ZI MA‘LUMOTLAR

Annotatsiya. Ushbu maqola Buxoro Sharqning mashhur qadimiy shaharlaridan biri hisoblanishi, Buxoro nomi Xitoy manbalarida turlicha, ya’ni, Tszi, An, Ansi, Anguo, Buxo, Buku, Buxuo, Buxe, Buxaer, Buxuaer, Buxala, Buxuala, Nyumi, Fuxo, Puxua-chen, Puxuala, Numabjikat va boshqa nomlari bilan berilganligi tahliliga bag‘ishlangan.

Аннотация. В данной статье рассматривается Бухара как один из известных древних городов Востока. Название Бухары в китайских источниках различно, анализируются наименования Буху-ала, Нюми, Фухо, Пухуа-чен, Пухуала, Нумабджикат и другие.

Annotation. This article considers Bukhara to be one of the famous ancient cities of the East. The name “Bukhara” is different in Chinese sources, i.e. Tzi, An, Ansi, Anguo, Buho, Buku, Buhuo, Buhe, Bukhaer, Buhuaer, Bukhala, Buhuala, Nyumi, Fuho, Puhua-chen, Puhuala, Numabjikat and other names are dedicated to the analysis.

Kalit so‘zlar: «Buxoro», «Xan [sulolasi] tarixi», «Xanshu», Tszi (ji), «Vey [sulolasi] tarixi», («Vey-shu»)da esa ushbu shahar nomi Nyumi (Niumi), «Tang [sulolasi]ning yangi tarixi» («Shin Tangshu»)da Buxuo (Buhuo).

Ключевые слова: «Бухара», «История [династии] Хань», «Ханьшу», Цзы (цзи), «История [династии] Вэй» («Вэйшу») и название этого города Нюми (Нюми), «Тан [Династия] новая история» («Шин Танишу») Бухуо (Buhuo).

Key words: “Bukhara”, “Han [Dynasty] History”, “Hanshu”, Zi (ji), “Wei [Dynasty] History” (“Weishu”) and the name of this city is Nyumi (Niumi), “Tang [Dynasty]’s new history” (“Shin Tangshu”), Buhuo (Buhuo).

O‘rta asr Xitoy manbalarida O‘zbekistonning boshqa vohalari kabi, Buxoro vohasidagi shahar va davlat haqida ko‘pgina ma‘lumotlar mavjud. Ushbu ma‘lumotlarni tadqiq qilish O‘zbekiston tarixining

¹ *Speech Acts in Context*. Marina Sbisà. 2002, *Language&Communication*, 22 (4), p. 421 – 436.